

UNDERHÅLLS- OCH ÅTGÄRDSPROGRAM

STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM 2011 – DNR 2011:066

Erikskulle, Söderbykarl fornminnes- och hembygdsförening

Erikskulle, Söderbykarl fornminnes- och hembygdsförening
Söderbykarl socken
Norrtälje kommun
Uppland
2011

Hedvig Bellberg

SAMMANFATTNING

Hembygdsgårdarna är betydelsefulla förmedlare av lokala byggnadstraditioner. Oavsett ålder, om gårdarna utgörs av en samling byggnader från socknens alla hörn eller står på ursprunglig plats, har de i många fall behållit en ålderdomlig och ursprunglig prägel. I egenskap av tillgänglig plats för allmänheten utgör dessutom hembygdsgårdarna för många en viktig mötesplats och inspirationskälla med tydlig närvaro av historien.

Detta underhålls- och åtgärdsprogram är en ambition att bidra till skapandet av en varaktig grund för Stockholms läns hembygdsgårdars bevarande och fortlevnad. Genom att producera ett effektivt verktyg för underhållet av landskapets hembygdsgårdar, är avsikten att underlätta för framtida insatser och samarbeten. Förhoppningen är också att ökad uppmärksamhet skall leda till ett ökat intresse bland såväl allmänheten som berörda organisationer och myndigheter.

Föreliggande underhålls- och åtgärdsprogram har tagits fram i samarbete mellan Länsmuseet Gävleborg och Gästrike-Hälsinge hembygdsförbund genom finansiering av Landstingets TRU-nämnd (Tillväxt och regional Utveckling). Projektledare inom Stockholms län är Stockholms läns museum och samarbetspartners är Stockholms läns hembygdsförbund och Stockholms läns hembygdsföreningar. Projektet drivs genom finansiering av kulturmiljövårdsbidrag förmedlat av Länsstyrelsen i Stockholms län.

Ansvarig för utformningen av underhålls- och åtgärdsprogrammet är Ulrika Olsson, antikvarie och projektledare vid Länsmuseet Gävleborg och modifieringar för anpassning till Stockholms län har utförts av Lisa Sundström och Hedvig Bellberg, antikvarier vid Stockholms läns museum.

Fältarbetet och slutförandet av programmet samt fotografering har utförts av bebyggelseantikvarien Hedvig Bellberg, Stockholms läns museum. Projektet är påbörjat under 2011 då 10 av Stockholms läns hembygdsgårdar utrustas med var sitt program, med förhoppningen att byggnaderna skall få fortsätta att inspirera och berätta sin historia under en lång tid framöver.

Lisa Sundström & Hedvig Bellberg

Stockholm 2011-09-09

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING

Del 1

1.1	INLEDNING	3
1.1.1	Syfte	3
1.1.2	Omfattning och avgränsningar	3
1.1.3	Revidering och utökning	4
1.1.4	Gällande lagstiftning	5
1.1.5	Fastighetsuppgifter och försäkringar	6
1.1.6	Hembygdsföreningens målsättning och hembygdsgårdens användning	6
1.2	KÄLLOR	6
1.3	HEMBYGDSFÖRENINGENS HISTORIK	7
1.4	KULTURHISTORISK BETYDELSE	7

Del 2

2.1	BYGGNADSINVENTERING	8
2.1.1	Begrepp och definitioner	8
2.1.2	Situationsplan	8
2.2	BYGGNADSBESKRIVNING	15
2.2.1	Begrepp och definitioner	15
2.2.2	Byggnad 1 Sockenmagasinet	15
2.2.3	Byggnad 2 Kolboden	16
2.2.4	Byggnad 3 Smedjan	16
2.2.5	Byggnad 4 Museet	16
2.2.6	Byggnad 5 Friluftsestrad	17
2.2.7	Byggnad 6 Friluftsteatern	17
2.2.8	Byggnad 7 Visthus	17
2.2.9	Byggnad 8 Hammarbystugan	18
2.2.10	Byggnad 9 Kaffestugan	18
2.2.11	Byggnad 10 Gamla bränneriet	18
2.2.12	Byggnad 11 Tombolabod	19
2.2.13	Byggnad 12 Viks båtsmanstorp	19
2.2.14	Byggnad 13 Väderkvarnen	19
2.2.15	Byggnad 14 Rustkammaren	20
2.2.16	Byggnad 15 Viksboden	20
2.2.17	Byggnad 16 Linbastan	20
2.2.18	Byggnad 17 Materialbod	21

Del 3

3.1	SKADEINVENTERING OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG	22
3.1.1	Begrepp och definitioner	22
3.1.2	Byggnad 1 Sockenmagasinet	22
3.1.3	Byggnad 2 Kolboden	24
3.1.4	Byggnad 3 Smedjan	24
3.1.5	Byggnad 4 Museet	25
3.1.6	Byggnad 5 Friluftsestrad	25
3.1.7	Byggnad 6 Friluftsteatern	25
3.1.8	Byggnad 7 Visthus	26
3.1.9	Byggnad 8 Hammarbystugan	26
3.1.10	Byggnad 9 Kaffestugan	28
3.1.11	Byggnad 10 Gamla bränneriet	29
3.1.12	Byggnad 11 Tombolabod	30
3.1.13	Byggnad 12 Viks båtsmanstorp	31
3.1.14	Byggnad 13 Väderkvarnen	32
3.1.15	Byggnad 14 Rustkammaren	33
3.1.16	Byggnad 15 Viksboden	34
3.1.17	Byggnad 16 Linbastan	35
3.1.18	Byggnad 17 Materialbod	36

3.2	GENOMFÖRANDE	37
3.2.1	Checklista	37
3.2.2	Åtgärdslista	37
3.2.3	Check- och åtgärdslistornas tillämpning	38
3.3	UTFÖRANDE AV ÅTGÄRD	39
3.3.1	Rådgivning	39
3.3.2	Projektering	39
3.3.3	Finansiering	39

1.1 INLEDNING

1.1.1 Syfte

Huvudsyftet med detta underhålls- och åtgärdsprogram är att hembygdsföreningen skall få ett användbart och effektivt verktyg för bevarandet av sina byggnader. Med programmet blir det lätt att överblicka, planera och kostnadsberäkna kommande vård och underhåll och genom dokumentationen av utförda arbeten skapas ett värdefullt referensmaterial för framtiden.

Underhålls- och åtgärdsprogrammet skall användas för årlig kontroll enligt medföljande checklista för att kartlägga eventuella skador och underhållsbehov. När åtgärd av en skada eller normalt underhåll bedömts krävas noteras detta i programmets åtgärdslista. På detta sätt sammanställs byggnadernas behov lättöverskådligt och planeringen av arbetet kan göras. Syftet med programmet är således också att skapa utrymme för genomtänkta åtgärder med lämpliga material och metoder, i samarbete med kunniga hantverkare och antikvariska myndigheter.

Ett tredje syfte är att uppmärksamma hembygdsgårdarna och bidra till att skapa en varaktig grund för deras fortlevnad.

Tillämpningen av underhålls- och åtgärdsprogrammet kan bildligt talat jämföras med en trestegsraket. I ett första steg framställs ett program för den specifika hembygdsgården av Stockholms läns museum. I detta ingår en skadeinventering med tillhörande åtgärdsförslag. I nästa steg används programmet för kontinuerliga kontroller av hembygdsgårdens byggnader, vilka ligger till grund för planeringen av framtida åtgärder. Detta arbete utförs av hembygdsföreningen. Det tredje och sista steget är utförandet av åtgärderna. Detta görs av anlitade hantverkare eller av hembygdsföreningen själv.

Skadeinventeringen som utförs av läns museet, är en engångsinsats med avsikt att fungera som utgångspunkt för föreningens fortsatta arbete på egen hand. Programmet skall även fungera som referensmaterial vid myndighetskontakter samt upplysa om gällande lagstiftning med mera. Det är väsentligt att programmet behåller sin ursprungliga struktur för att förbli begränsat och lättanvänt. Av den anledningen skall inte dokument infogas som inte är av betydelse för programmet.

Ett exemplar av underhålls- och åtgärdsprogrammet skall finnas hos Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholms län. Detta för att öka medvetenheten om hembygdsgårdarnas behov samt underlätta kommunikationen och tillhandahålla ett väl genomarbetat underlag för beslut.

1.1.2 Omfattning och avgränsningar

Underhålls- och åtgärdsprogrammet är avsett att tillämpas på hembygdsgårdens byggnader och deras fasta inredning. Lösa inventarier och tillhörande mark berörs därför inte av programmet. Samtliga byggnader som tillhör hembygdsföreningen vid besiktningsstillfället ingår liksom tillkomna byggnader vid framtida revideringar.

Programmet inriktar sig på skador och behov av teknisk art och utelämnar därför närmare studier av kultur- och stilhistorik. Programmet är också direkt kopplat till en specifik hembygdsgård och ställs inte i relation till andra hembygdsgårdar. Närmare analyser av byggnadernas ålder, historia och tidigare utseende utelämnas likaså.

Besiktningen av byggnaderna görs okulärt, vilket gör att dolda konstruktioner såsom panelklätt timmer, inbyggda takkonstruktioner och dolda installationer inte redovisas. Detta kräver omfattande undersökningar och görs i samband med eventuella åtgärder. Reservation för framtida skador måste således lämnas, liksom framtida naturligt slitage som inte redovisas. Med hjälp av *Checklistan* skall dock föreningen själv kunna upptäcka skador och behov innan akuta åtgärder blir nödvändiga. Återkommande revideringar av programmet krävs likaså för att programmet skall förbli aktuellt. Plan för revidering presenteras under kapitel 1.1.3.

Underhålls- och åtgärdsprogrammet skall inte fungera som underlag för projektering av planerade arbeten. Avsikten är att programmet skall användas för att upptäcka skador och behov vilka därefter projekteras och åtgärdas. Åtgärdsförslagen i skadeinventeringen skall tolkas som direktiv vilka kräver ytterligare undersökningar när arbetet väl skall utföras. Dessa avgränsningar måste finnas då programmet skall förbli aktuellt över en längre tid. Skador och behov förändras med tiden och kan därför kräva olika åtgärder beroende på när arbetet utförs. Av den anledningen måste alla arbeten föregås av en projektering med en undersökning av den aktuella skadan och förslag på vidare åtgärder.

1.1.3 Revidering och utökning

För att hålla underhålls- och åtgärdsprogrammet aktuellt under lång tid måste återkommande revideringar göras. Revidering av enskilda delar av programmet skall göras då betydande förändringar skett. Exempel på sådana förändringar kan vara tillkomsten av ytterligare en byggnad, avförandet av en befintlig byggnad genom brand eller försäljning, ombyggnad, nya funktioner i byggnaderna, förändringar i gällande lagtexter, förändringar i hembygdsföreningens användning och målsättning med mera.

Om inga betydande förändringar sker skall underhålls- och åtgärdsprogrammet revideras av en antikvarie eller någon med antikvarisk kompetens vart 10:e år. Revideringen omfattar då i huvudsak programmets del 3 med dess skadeinventering och tillhörande åtgärdsförslag. Övriga delar av programmet skall studeras och uppdateras i de avseenden som kräver det. Avsikten är dock inte att programmet skall arbetas om, utan fortsätta att fungera i sin grundutformning med nödvändiga förändringar. Ifyllda check- och åtgärdslistor skall behållas som referensmaterial vid framtida arbetsinsatser.

Om en utökning av programmet blir aktuell skall de nytillkomna delarna följa programmets grundstruktur. I samband med detta bör Stockholms läns museum eller annan antikvarisk expertis kontaktas för att hjälpa till med byggnadsinventeringen och byggnadsbeskrivningen, samt eventuell skadeinventering med tillhörande åtgärdsförslag.

När en revidering är genomförd skall följande tabell fyllas i med *Datum, Revideringen eller utökningens omfattning* samt signeras av *Ansvarig*. Kopior av de sidor revideringen omfattar skall sedan skickas till Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholms län.

Datum	Revidering eller utökning omfattar	Ansvarig

1.1.4 Gällande lagstiftning

En mängd lagar och förordningar reglerar Sveriges bebyggelse och dess omkringliggande marker. I lagarna ryms även bestämmelser för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer eller områden. Lagar och förordningar som är av vikt att känna till för hembygdsföreningarnas verksamhet följer nedan.

Plan- och bygglagen

All befintlig bebyggelse i Sverige berörs av *Plan- och bygglagen*, PBL, som regleras av kommunernas byggnadsnämnder. För en rad byggåtgärder krävs särskilt tillstånd, bygglov, som omfattar lokalisering, yttre utformning och användning. Tekniska egenskaper som inte kräver bygglov behandlas i samband med en bygganmälan. Det är viktigt att undersöka om bygglov eller bygganmälan behöver göras, varför kommunen bör kontaktas vid åtgärder på eller förändringar av en byggnad.

I PBL's 8 kap. *Krav på byggnader m.m.* finns flera paragrafer som bland annat behandlar äldre kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Normalt berörs hembygdsgårdarna alltid av 13§ såsom kulturhistoriskt särskilt värdefulla, men givetvis även av de övriga.

13§ En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

14§ Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4§ i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

17§ Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att hänsyn tas till byggnadens karaktärsdrag och tar tillvara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Lag om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.

I andra kapitlet i *Lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.*, BVL, behandlas nio tekniska egenskapskrav. Dessa gäller byggnader som ska uppföras eller befintlig bebyggelse som ska ändras. Bland kraven ryms bl.a. *bärförmåga, stadga och beständighet och lämplighet för avsett ändamål*. Som andra punkt finns *säkerhet i händelse av brand*. Punkten rymmer allt från utrymningssäkerhet och skydd mot brands uppkomst till skydd mot brandspridning mellan byggnader och räddningspersonalens säkerhet. De tekniska egenskapskraven skall iakttas med beaktande av de varsamhetskrav som finns i 8 kap. PBL.

Detta innebär att för äldre kulturhistorisk värdefull bebyggelse ska kraven uppfyllas men det kan ske med hänsyn till kraven på varsamhet.

Kulturminneslagen

I *Kulturminneslagen*, KML, finns bestämmelser om ortnamn, fornminnen, byggnadsminnen, kyrkor samt om utförelse och återlämnandet av kulturföremål. Det är länsstyrelsen som har tillsyn över kulturminnesvården i länet medan Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturminnesvården i landet.

I 3 kap. behandlas byggnadsminnen:

1§ En byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde får förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde.

I samband med byggnadsminnesförklaringen upprättar länsstyrelsen skyddsbestämmelser för att ange på vilket sätt byggnaden ska vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras.

1.1.5 Fastighetsuppgifter och försäkringar

Fastigheten heter Erikskulle 10:1 och ligger i Söderbykarl socken, Norrtälje kommun. Försäkring via hembygdsförsäkringen finns.

1.1.6 Hembygdsföreningens målsättning och hembygdsgårdens användning

Erikskulle, Söderbykarls fornminnes- och hembygdsförening har som målsättning att visa och levandegöra hembygdsmiljön, bevara samlingarna och byggnaderna och utveckla verksamheten. Erikskulle har god potential att verka som ett attraktivt turistmål, en undervisningsmiljö samt som utställningslokal. Området är öppet för allmänheten för egna strövtåg. Byggnaderna är öppna varje söndag sommartid samt under visningar som anordnas ett 15-tal gånger per år, och vid olika programpunkter.

1.2 KÄLLOR

- Allmänna uppgifter om hembygdsföreningen samt situationsplan har hämtats ur *Erikskulle Söderby-karl*, föreningens skriftserie nr 1. 2:a revid. uppl. 1983, föreningens hemsida www.erikskulle.se samt för föreningen Annkristin Hult (kapitel 1.3, 2.1.2).
- Uppgifter om hembygdsföreningens fastigheter, försäkringar samt föreningens användning av och målsättning med hembygdsgården är sammanställda av hembygdsföreningen genom Annkristin Hult (kapitel 1.1.5, 1.1.6).
- Samtliga bilder är tagna av Hedvig Bellberg, Stockholms läns museum under 2011 och finns registrerade i museets arkiv (kapitel 2.1.2 samt försättsblad).

1.3 HEMBYGDSFÖRENINGENS HISTORIK

1918	Föreningen bildas
1919	Erikskulle börjar byggas upp
1922	Gustaf Ankarkrona, svensk konstnär och arkitekt med särskilt intresse för landsbygd och traditionell hemslöjd, besöker Erikskulle och ger ett mycket högt betyg till det arbete som dithills lagts ner
1900-talet	Under 1900-talet flyttas byggnader fortlöpande upp till hembygdsgården
1980-tal	Viksbåten, en vikingatida båt som upptäckts på gården Viks ägor i Söderbykarl på sent 1800-tal, väcks ur sin törnrosasömn. Båten blir daterad till ca 1050
1990-tal	Tillbyggnaden av museet blir klar. Viksbåten, återuppbyggd, tar plats i utställningarna

1.4 KULTURHISTORISK BETYDELSE

Hembygdsrörelsen har en viktig historia i det moderna svenska samhället. Som en motvikt till det växande industrisamhället började intresset för den traditionella allmogekulturen att växa sig stark under slutet av 1800-talet. Friluftsmuseer skapades med Skansen i spetsen och på landsbygden startades de hembygdsföreningar som i förlängningen skulle bilda Samfundet för hembygdsvård 1916. Den stora uppgiften då var att rädda allmogens byggnader och föremål vilket resulterat i stora samlingar med omfattande kulturvärden runt om i landet. Det medvetna insamlandet från hemsocknen har medfört att det idag finns byggnader, föremål och arkiv hos hembygdsföreningarna med mycket stora värden för den lokala historien. I ett nationellt perspektiv utgör de också en viktig grund för jämförelser, kartläggning och forskning. Med sin goda tillgänglighet utgör de populära platser för midsommarfirande, skolbesök, marknader och andra arrangemang, och som förmedlare av lokala byggnadstraditioner en kunskaps- och inspirationskälla för allmänheten.

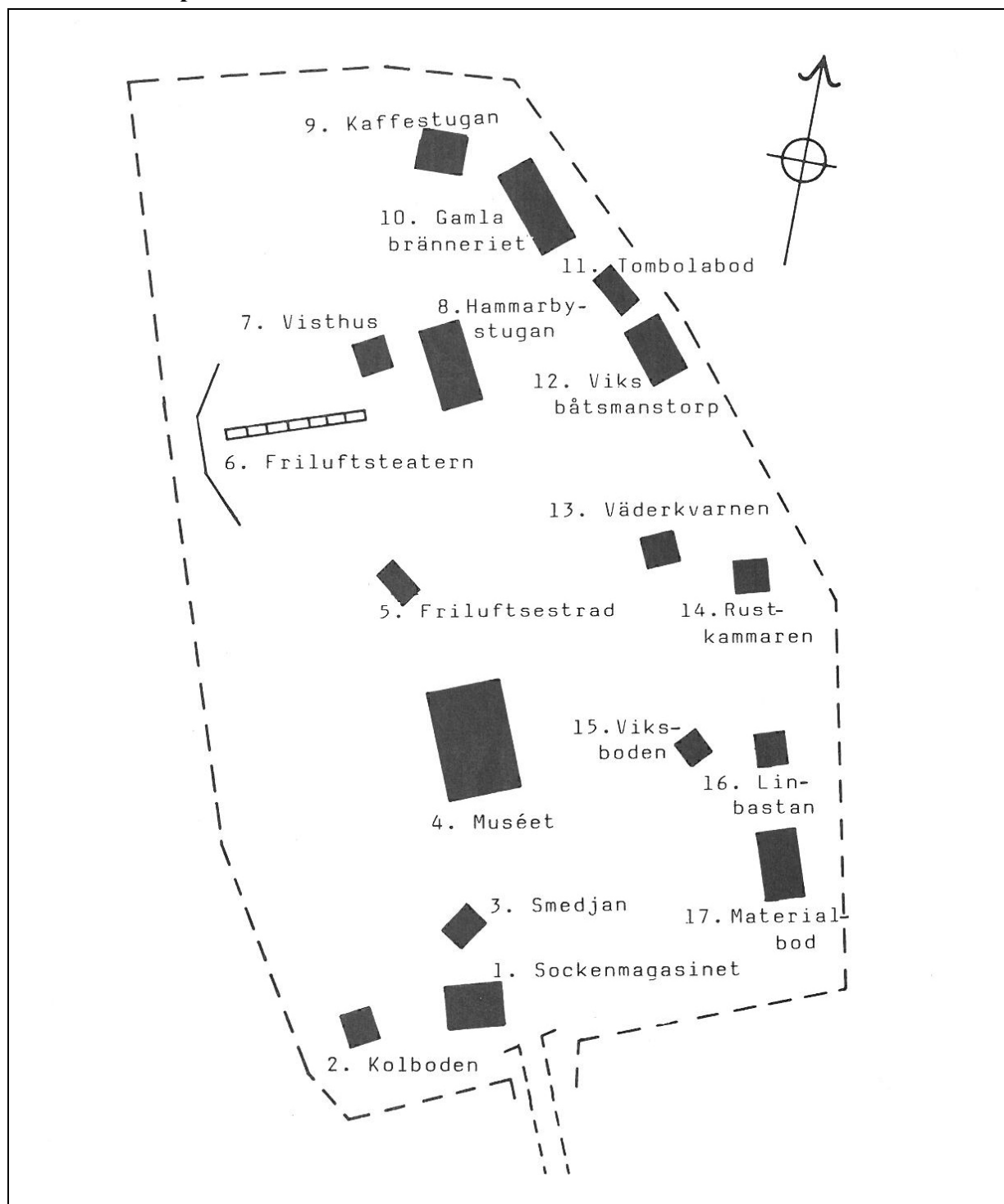
Erikskulle är uppbyggd som ett friluftsmuseum, såsom Skansen, med olika byggnadstyper från trakten flyttade till platsen för att bevaras för eftervärlden. Byggnadsbeståndet utgörs till övervägande del av timmerbyggnader från 1500-1900-talets första del, representativa för hembygden i Norrtälje. Det finns även ett museum på Erikskulle, rikt på allmogens föremål och dess historia. I området återfinns också fornlämningar. Erikskulle är intressant och betydelsefull som byggnadsmiljö, då ett stort antal ålderdomliga byggnader finns bevarade på platsen.

2.1 BYGGNADSINVENTERING

2.1.1 Begrepp och definitioner

Byggnadsinventeringen redovisar översiktligt vilka byggnader som finns inom hembygdsgården. Situationsplanen visar byggnadernas placering och orientering enligt väderstrecken med norr uppåt i bild. Benämningen av byggnaderna är desamma som allmänt brukas inom hembygdsföreningen. Byggnader ägda av föreningen men placerade utanför hembygdsgården redovisas i text och bild och om möjligt även i situationsplanen.

2.1.2 Situationsplan

Nr	Byggnad - funktion förr och nu	Foto
1	SOCKENMAGASINET Magasinet är den första byggnaden som flyttades till Erikskulle, 1919. Magasinet, som tidigare använts som spannmålslager, hade spelat ut sin roll. Kommunalstämman i Söderbykarl beslutade därför att skänka byggnaden till den nybildade fornminnesföreningen. Bottenvåningen inrymmer numera inredning och inventarier från en lanthandel. På sommarfesten säljs här närproducerade matvaror som exempelvis marmelad, sylt, saft, ägg, kalvost, filbunke och potatis samt godis i strut.	
2	KOLBODEN Boden kommer från Igelsta, Söderbykarl, och flyttades till Erikskulle på 1920-talet. Kol som framställdes i milorna vid Igelsta förvarades i boden och kördes sedan till masugnar, bl.a. den i Edsbro. I kolboden förvaras en oxvagn och en kolskrinda samt redskap för takläggning med vassrör.	
3	SMEDJAN Smedjan kommer från Karby, Estuna, och flyttades till platsen på 1970-talet. På de traditionella sommarfesterna är smedjan i drift.	

4	MUSEET Museet invigdes av landshövding Nils Edén på hembygdsfesten 1937. Den ursprungliga byggnaden, som byggdes på platsen, är uppförd i tegel delvis av återvunnet material från Skebo bruk. På 1990-talet byggdes museet ut, bland annat för att rymma Viksbåten. Utbyggnaden på 1990-talet blev möjlig tack vare stora ideella arbetsinsatser, statligt bistånd i form av ALU-arbetare och ett oväntat och stort pengatillskott genom ett testamente. Museet innehåller huvuddelen av föreningens föremålssamlingar, dessutom samlingssalar, kök och toaletter.	
5	FRILUFTSESTRAD På denna scen har genom åren artister som Snoddas, Harry Brandelius och ABBA framträtt. På den årliga sommarfesten genomförs här förutom olika sång- och musikframträdanden också kåserier och föreläsningar av lättare slag. Festen har gästats av bland andra Kjell-Olov Feldt, antikexperten Peder Lamm, författaren Erik Eriksson, och programledaren och journalisten Suzanne Axell.	
6	FRILUFTSTEATERN Teatern är en utomhusteater, byggd 1930, med plats för 400 personer i en terrasserad slänt. Sockenborna spelade här flitigt upp pjäser under 1930- och 40-talen.	

7	VISTHUS Visthuset är en matbod från Vik, byn vid Erikskulle.	
8	HAMMARBYSTUGAN Byggnaden, en parstuga från 1700-talet, med farstu, kök, kammare och anderstuga, är flyttad från Vikstorpen, Hammarby i Lohärad. Inventarierna är delvis från samma tid som byggnaden. Den typiska gråstensspisen har hönsburar invid taket på båda sidor om skorstenen. Vällingklockan som sitter på husets gavel kommer från Färsna gård utanför Norrtälje.	
9	KAFFESTUGAN Stugan har en inredning ursprungligen från Berns salonger från 1920-talet.	

10	GAMLA BRÄNNERIET När husbehovsbränningen av spritdrycker förbjöds uppkom behovet av brännerier, som kontrollerades av kronan. Detta bränneri byggdes 1707 i Norr-Järsö och flyttades till Erikskulle på 1950-talet. Till byggnaden är kopplat en oxvandring, som användes för drivning av maskiner, t.ex. kvarnar.	
11	TOMBOLABOD Huset är ursprungligen uppfört som ett sädesmagasin. Det kommer från Ekeby och är från 1800-talets andra hälft.	
12	VIKS BÅTSMANSTORP Torpet kommer från Vik, den by där Erikskulle ligger, och flyttades till sin nuvarande plats 1920. Torpet som är byggt 1828, är en sk enkelstuga med farstu, kök och en liten kammare. Möblerna i inredningen kommer också från Vik. På den årliga sommarfesten används stugans bakugn för att grädda tunnbröd till försäljning.	

13	VÄDERKVARNEN Väderkvarnen har flyttats från Lill-Råda i Roslagsbro. Den var i bruk i mindre skala fram till 1920-talet och flyttades till nuvarande plats på 1930-talet. Kvarnen är en sk stolpkvarn, där hela kvarnhuset kan vridas runt den genomgående lodräta axeln.	
14	RUSTKAMMAREN Livrustkammaren kommer från Ekeby, Söderbykarl och flyttades till platsen på 1920-talet. Den innehåller den indelte soldatens utrustning. Även seldon och sadlar för hästen förvaras här.	
15	VIKSODEN Byggnaden är en visthusbod och kommer ursprungligen från ett hemman i Vik. Den har, som brukligt, använts för förvaring av matvaror som t.ex. saltat och rökt fläsk, korn, salt sill, drycker, mjöl och gryn. Till stor del är timret från 1500-talet och en del av stockarna är utvändigt dekorerade med utskurna ornament. Byggnaden hade ursprungligen vasstak, men vid flytten till Erikskulle på 1920-talet lades istället ett s.k. färjtak av trä. Ett fönster har tagits upp i ena gaveln och en "kiosklucka" i den andra. Viksboden renoveras under 2011-12 inom projektet Hus med historia.	

16	LINBASTAN Byggnaden kommer från Igelsta, Söderbykarl och flyttades till platsen 1972. På grund av brandrisken eldas den underifrån, med ingång från baksidan. Efter att ha rötats torkades linet i bastan, för att sedan bråkas. Därefter vidtog skäktning, häckling, spinning och eventuellt tvinning, innan lingarnet var färdigt att väva av. Invid bastans sydsida finns en kryddgård.	
17	MATERIALBOD Boden används som redskapsbod för vården av hembygdsgården. Föremålen är gamla som nya.	

2.2 BYGGNADSBESKRIVNING

2.2.1 Begrepp och definitioner

Byggnadsbeskrivningen är uppdelad under sju rubriker med syfte att ge kunskap om byggnadens olika delar med avseende på material, uppbyggnad och funktion för den följande skadeinventeringen.

<i>Plan</i>	beskriver byggnadens planlösning.
<i>Konstruktion</i>	omfattar byggnadens bärande delar såsom grund, stomme, bjälklag, takkonstruktion och murstock.
<i>Exteriör</i>	omfattar byggnadens utvändiga delar såsom tak, vindskivor, panel, fönster, dörrar, förstukvist med mera.
<i>Interiör</i>	omfattar byggnadens fast inredda delar såsom golv, tak, lister, fönster, dörrar, trappor, eldstäder, tapeter, väggmåleri med mera.
<i>Installationer</i>	omfattar byggnadens fasta installationer såsom el, värme, vatten och avlopp men även säkerhetsinstallationer som brand- och inbrottsskydd.
<i>Klimat</i>	beskriver ventilationen i byggnaden samt dess eventuella klimatreglerande utrustning utöver värmesystemet.
<i>Tillgänglighet</i>	berättar om eventuella hinder för rörelsehindrade och synskadade att komma in i byggnaden.

2.2.2 Byggnad 1 Sockenmagasinet

	Beskrivning
Plan	Träbyggnad i två plan, öppen planlösning
Konstruktion	Grund med hörnstenar samt stöttande grundstenar, liggtimmer, takstol, tegelklätt sadeltak
Exteriör	Rödmålad timmerfasad, utskjutande knutskallar, enkupigt tegel, ett fönster utan glas med lucka i öst samt en bred svartmålad trädörr, ett fönster utan glas med lucka i övre våningen i väst, ett dubbelt fönster med sex glas vardera i nedre våningen i väst, hängränna i trä mot norr, trätaknock, trävindskivor och vindskivebeslag
Interiör	Masonit- samt säckvävinklädda väggar, fast vägginredning, brädgolv, trappa i sydöstra hörnet
Installationer	El för belysning
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	En entrésten, trapppräckle utmed vägg mellan våningarna

2.2.3 Byggnad 2 Kolboden

	Beskrivning
Plan	Träbyggnad i ett plan, öppen planlösning, sadeltak
Konstruktion	Står på en berghäll, har hörnstenar samt delvis på västsidan stengrund av kallmur, liggtimmer, vasslagt tak
Exteriör	Obehandlad liggtimmerfasad, runda fördjupningar i olika storlekar på sydfasad, utskjutande knutskallar, enkel bräddörr i söder
Interiör	Brädgolv, öppna timmerväggar, rafter, sparrar
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Tröskel/syll

2.2.4 Byggnad 3 Smedjan

	Beskrivning
Plan	Träbyggnad i ett plan
Konstruktion	Sten- och cementgrund, liggtimmer, murstock, sadeltak, åsar, tegelskorsten
Exteriör	Tjärat liggtimmer, knutar i liv med fasad, främst tvåkupigt tegel, men enkupigt förekommer invid och under vindskivebeslagen, dubbeldörr i stående brädor, trälucka
Interiör	Sandgolv, timmerväggar, ässja, bräddinnertak, ryggås och sidoåsar
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Tröskel/syll

2.2.5 Byggnad 4 Museet

	Beskrivning
Plan	Hus i två plan, tillbyggd del i två plan med källare i souterräng, takstol
Konstruktion	En grundsten hög grund, i tillbyggd del gjuten grund, tegelstomme, sadeltak, två murstockar
Exteriör	Gulputsad fasad, enkupigt tegel, fem fönster mot öster, sju fönster i äldre del mot norr, sex fönster i äldre del mot söder, svart entrédörr i trä mot öster, fyra fönster i tillbyggd del mot söder, 13 fönster mot väster, nio fönster i tillbyggd del mot norr, två-lufts-fönster med tre rutor vardera, vita bågar samt karmar, svart trädörr vid entré, vita dörrkarmar, två omålade trädörrar i tillbyggd del mot söder, hänggrännor och stuprör i plåt, två skorstenar
Interiör	Tegelgolv samt trägolv, trätak samt taklist, klätt tak i ny del, vävtapeter och putsade stänkmålade väggar, nyare spegeldörrar i trä, spis, svensk takstol samt stödben, träinnertak
Installationer	El för belysning, direktel, vatten
Klimat	Underhållsvärme
Tillgänglighet	Trätrall med räcken och ramp till entréväningen mot öster, (invändigt kan trapphiss sannolikt monteras i trappa i ny del)

2.2.6 Byggnad 5 Friluftsestrad

	Beskrivning
Plan	Utomhusestrad i sten och järn
Konstruktion	Stenplattlagd scen, järnbalkar fästade i stenpelare håller upp öppen pulpettakkonstruktion
Exteriör	Öppen estrad, murad med rund gråsten och plattlagd med kvadratiske stenplattor, kvadratiske stenpelare med järnbalkar i hörnen som håller upp en öppen pulpettakskonstruktion i trä
Interiör	Nej
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	God med undantag för riklig växtlighet och gräs på scenens golv

2.2.7 Byggnad 6 Friluftsteatern

	Beskrivning
Plan	Utomhusscen med loger på vardera sidan
Konstruktion	Byggnad i ett plan dikt mot mark och berggrund samt pilotes, under hus viss kallmur, brädstomme, sadeltak
Exteriör	Rödmålade fasader, stående locklist, vita knutar, dubbelglasfönster, två lufter i fönstren med två rutor i vardera logen till öster och söder respektive norr, vita bågar och karmar, plåttak, dass på baksidan nedanför trappa, naturstenstrappa leder nerför terrassering mot scen
Interiör	Skivklädda samt spontade väggar, enkla spånskivdörrar, takkonstruktion ej sedd
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Från scensidan god, med ett lågt steg till scengolvet

2.2.8 Byggnad 7 Visthus

	Beskrivning
Plan	Öppen plan, ett rum
Konstruktion	Hörnstenar, liggtimmerkonstruktion, sadeltak
Exteriör	Rödfärgat liggtimmer, utskjutande knutskallar, ornamentering på sydfasad liknande den på Viksboden, liten glugg med glas mot norr, lucka mot söder, svartstruken bräddörr, enkupigt tegel, trätaknock, trävindskivor samt vindskivebeslag
Interiör	Trägolv, timmerväggar, ryggås
Installationer	El för belysning
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Hög tröskel/syll och bål

2.2.9 Byggnad 8 Hammarbystugan

	Beskrivning
Plan	Parstuga i ett plan med förstuga, kök, kammare och anderstuga
Konstruktion	Murad stengrund, delvis kallmur, liggtimmerkonstruktion, sadeltak
Exteriör	Kalkad stengrund samt hörnstenar och kallmur, viss cement i grund, rödfärgat liggtimmer, utskjutande knutskallar, enkupigt tegel, trätaknock, trävindskivor samt vindskivebeslag, hängränna i trä, kalkad tegelskorsten, blyinfattade fönster med många små glas, gröna bågar och karmar, gröna fönsterluckor, svart bräddörr med svart dörrkarm, vällingklocka
Interiör	Stänkmålade putsade väggar i köket, gråstensspis, textiltapet i kammaren, timmerväggar i anderstugan, ryggås, sidoåsar
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Platt sten vid entré

2.2.10 Byggnad 9 Kaffestugan

	Beskrivning
Plan	Byggnad i ett plan med råvind
Konstruktion	Hörnstenar samt under bakre del låga pilotes, brädstomme, sadeltak med frontespis samt pulpettak
Exteriör	Rödfärgad liggande brädpanel, vita knutar, vita kaféluckor i syd, svart plåttak, plåttaknock, trävindskivor, vita trädörrar
Interiör	Fast inredning, plastmatta, skivklädda väggar, skivklädda tak samt bräddtak, tegelmurstock, enkla spegeldörrar utvändigt spontade, vind ej sedd
Installationer	El, vatten
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Trallar med plastmatta, två låga steg vid båda två dörrarna

2.2.11 Byggnad 10 Gamla bränneriet

	Beskrivning
Plan	Två plan, två rum nere, tre rum uppe
Konstruktion	Hörnstenar, liggtimmerkonstruktion, sadeltak
Exteriör	Rödfärgat liggtimmer, svarta knutlådor, enkupigt tegel, trätaknock, trävindskivor och vindskivebeslag, svartstruken dörr med svart dörrkarm, svarta luckor med svarta karmar, mot söder en oxvandring
Interiör	Timmerväggar, skivor i tak bjälklag nedervåning, ryggås, dubbla sidoåsar, träinnertak
Installationer	El för belysning
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Brokvist/trall om två steg, höga trösklar nere, inga handledare, dock mellan våningarna

2.2.12 Byggnad 11 Tombolabod

	Beskrivning
Plan	Rektangulärt hus med ett rum
Konstruktion	Hörnstenar, liggtimmer, sadeltak
Exteriör	Rödfärgat liggtimmer, svarta knutlådor, två röda kioskluckor, svart trädörr, svart dörrkarm, enkupigt tegel, trätaknock, trävindskivor samt vindskivebeslag
Interiör	Timmerväggar, ryggås, träinnertak
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Tre trappsteg i trall på baksida

2.2.13 Byggnad 12 Viks båtsmanstorp

	Beskrivning
Plan	Enkelstuga med råvind
Konstruktion	Murad stengrund, liggtimmerkonstruktion, murstock, sadeltak
Exteriör	Rödfärgat liggtimmer, utskjutande knutskallar, knutlådor mot nordöst samt mitt på östfasad, blyinfattningar i fönster, gröna bågar och karmar, tegelskorsten, enkupigt tegel, trätaknock, trävindskivor och vindskivebeslag, svart bräddörr och svart dörrkarm
Interiör	Liggtimmer samt rappade väggar med stänkmålning, brädgolv, trätak med synliga bjälkar, gamla spegeldörrar i trä, spis, trappa i norr, ryggås och sidoåsar, stödben, träinnertak
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	En platt entrésten, låg tröskel

2.2.14 Byggnad 13 Väderkvarnen

	Beskrivning
Plan	Kvadratisk plan, stolpkvarn i två våningar
Konstruktion	Vridbart kvarnhus, spånkubbe vid foten, brädstomme, sadeltak
Exteriör	Spånkubbe, brädpanel med bred locklist, vingar i trä med järnbeslag, svart trädörr, röd lucka med liten takhuv, en-lufts-fönster med fyra rutor, vita bågar och karmar, spåntak, på flaggan 1876
Interiör	Två våningar, stort kvarnhjul, högben och hanbjälkar mot gavlarnas innersidor samt mot mitten, träinnertak
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Nej, hög trappa

2.2.15 Byggnad 14 Rustkammaren

	Beskrivning
Plan	Kammare med ett rum och råvind som nås från gaveln
Konstruktion	Hörnstengrund, liggtimmerkonstruktion, sadeltak
Exteriör	Tjärstruket liggtimmer, utskjutande knutskallar, knutlådor mot öst, svart bräddörr samt lucka, en-lufts-fönster med fyra rutor, vita bågar och omålade karmar, enkupigt tegel, trätaknock, trävindskivor samt vindskivebeslag
Interiör	Liggtimmerväggar, brädgolv, bjälklag, ryggås och sidoåsar i tak, träinnertak
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Ganska hög platt sten vid entrén, låg tröskel

2.2.16 Byggnad 15 Viksboden

	Beskrivning
Plan	Träbyggnad i ett plan, öppen tillnock med åstak
Konstruktion	Hörnsten, liggtimmerkonstruktion, sadeltak
Exteriör	Tjärstrukna liggtimmerfasader, utskjutande snutskallar, brädklätt sadeltak s.k. färjtak/faltak, trätaknock, trävindskivor samt vindskivebeslag, ett fönster med en luft och två små rutor i sydöst, vita bågar, omålad karm, en trälucka nordväst, tjärad trädörr, ornamenterad takfotsbräda samt timmer ovan dörr
Interiör	Enkelt rum, träinnertak, takmasonit ovan, ryggås, sidoåsar
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Trätrall, inga räcken, hög tröskel

2.2.17 Byggnad 16 Linbastan

	Beskrivning
Plan	Byggnad i souterräng med källare under halva huset, ett plan samt slutet krypvind (ej sedd)
Konstruktion	Källargrund i gjuten betong, utanpåliggande lös kallmur, murstock till bastan från källaren till andra våningen, liggtimmerkonstruktion, sadeltak
Exteriör	Tjärat liggtimmer med knutlådor, följare i norr och söder samt panel på östsidan, takpapp (förmodad masonit och tretex) under tegel, enkupigt tegel, trätaknock, trävindskivor samt vindskivebeslag, fönsterlucka på sydsida samt norrsida, lucka samt källardörr östsida, bräddörr västsida med omålad karm
Interiör	Sandgolv i källaren, brädgolv i övrigt, timmerväggar, träinnertak, förmodad ryggås och sidoåsar
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Trätrall om två steg på västsidan, källardörr nedan brant slänt

2.2.18 Byggnad 17 Materialbod

	Beskrivning
Plan	Bod med ett rum i vardera två plan, trappa mellan våningarna i sydvästra hörnet
Konstruktion	Hörnsten, brädstomme, sadeltak
Exteriör	Rödmålade brädfasader med bred locklist, svart bräddubbelport mot norr med smidesjärn, enkel svart sidodörr i sydvästra hörnet, två fönster nere mot öst, ett fönster uppe mot norr, ett fönster uppe mot syd, två-lufts-fönster med sex rutor, vita bågar och karmar, enkupigt tegel, trätaknock, trävindskivor samt vindskivebeslag
Interiör	Delvis papp/skivklädda innerväggar, träinnertak, takstol, högben
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Upp ett steg till byggnadens golvnivå

3.1 SKADEINVENTERING OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG

3.1.1 Begrepp och definitioner

Skadeinventeringen är utförd genom okulär besiktning av Stockholms läns museum med hjälp av *Checklistan*. Inventeringen är översiktlig och baseras på byggnadernas tillstånd vid besiktningstillfället. Avsikten är att skadeinventeringen skall ge en god överblick av byggnadernas tillstånd vid inventeringstillfället samt fungera som referensmaterial vid föreningens framtida kontroller. Skador till följd av naturligt slitage kommer att uppstå med tiden och kan av den anledningen inte redovisas i inventeringen. Avsikten är dock att dessa skall upptäckas i föreningens fortsatta användning av detta program.

Åtgärdsförslagen är kortfattade och skall främst ses som direktiv, inte som kompletta underlag för åtgärd. Varje åtgärd måste föregås av en ordentlig undersökning och åtgärdsbeskrivning, annars är risken att dolda skador inte uppmärksammas. I åtgärdsbeskrivningen ska även material och metoder framgå så att dessa blir de bäst lämpade för den aktuella byggnaden. En del åtgärder bör ske i samarbete med en antikvarie. Mindre skador såsom spruckna glastrutor, enstaka saknade panelbrädor, löst sittande trappsteg och liknande kan dock åtgärdas enligt åtgärdsförslaget. För byggnadsdelar som bedöms ha en mer omfattande skadebild än vad som är möjligt att iakttä okulärt kan också ytterligare undersökningar föreslås.

Till skillnad från byggnadsbeskrivningens uppdelning av byggnaden i sju rubriker under kapitel 2.2.1, utgår skadeinventeringen från endast fyra. Under rubriken *Övrigt* ingår här *Installationer*, *Klimat* och *Tillgänglighet*. Byggnadsbeskrivningens *Plan* utelämnas då detta är en beskrivning av byggnadens planlösning och inte en byggnadsdel. Rubrikerna *Konstruktion*, *Exteriör* och *Interiör* motsvarar rubrikerna i byggnadsbeskrivningen. Skadeinventeringens rubriker motsvarar i stort check- och åtgärdslistornas rubriker.

<i>Byggnadsdel</i>	berättar vilken del av byggnaden som avses under respektive rubrik. Motsvarande begrepp finns både i check- och åtgärdslistan.
<i>Kondition</i>	beskriver vilket skick aktuell byggnadsdel befinner sig i. Här redovisas såväl normalt slitage som direkta skador.
<i>Åtgärd</i>	berättar vilket ingrepp som är aktuellt för att åtgärda eventuell skada, alternativt normalt underhåll. Motsvarande begrepp finns både i check- och åtgärdslistan.
<i>Prioritet</i>	berättar hur angelägen åtgärden är. Motsvarande begrepp finns i åtgärdslistan.

Prioritet 1 avser akut åtgärd.

Prioritet 2 avser åtgärd inom 1-3 år.

Prioritet 3 avser åtgärd inom 3-5 år.

Prioritet Å avser återkommande årlig kontroll eller åtgärd.

3.1.2 Byggnad 1 Sockenmagasinet

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Grundstenar	Stenar ligger utanför väggliv, gör att det regnar in under fasad och grund mot norr	Grävs om möjligt upp och läggs i liv med fasad	2-3
	Sydfasaden	Hål i timmer söder fasad högt upp. Håligheter vid ilusning mitt på vägg	Sätts igen, ilusas	2
	Östfasaden	Ej fullängd på ilusning i timmer ovan dörr	Ilusas	2
	Syll norr	Rötskada i timmer mot mitten	Lagas, ilusas	2
Exteriör	Takfot nordöst	Håligheter	Lagas, ilusas	2
	Vindskivor	Västsidan mot söder samt östsidan mot norr mossa	Rengörs	Å
	Fönster väst	Fönsterbotten (båge och karm) svag	Ses över	2
	Takfotsbrädor, vindskivebeslag, taknock, dörr och dörrfoder	Tjäran bortnött	Tjäras om	2
	Vegetation	Sly runt huset, norr, söder, väster	Rensas bort	Å
Interiör	Golv	Fuktskada i nordvästra hörnet nedervåning	Sörj för god cirkulation med hjälp av fläkt	1
	Räcke	Handledare till övervåning sitter löst	Spikas fast	1
	Fönster nere väster, norra bågen	Bågnar inåt	Hålls under uppsikt så att inte regn tar sig in	Å
	Papp och säckväv	Trasar sig och faller ner	Lösningen ses över	2-3
	Övervåning tak	Mörka fläckar mot mitten i båda takfall	Ses över	1-2
	Övervåning golv	Rymligt hål	Läggs igen	1
Övrigt	Inventarier	Rörigt	Städas för att undvika skadedjursangrepp och fukt	1

3.1.3 Byggnad 2 Kolboden

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Norrsidan	Grävlingsgryt nedtill vid grund	Sätts igen	1-Å
	Knutskallar	Trasiga knutskallar vid alla knutar	Lagas, eventuellt ordnas knutlådor med hänsyn till byggnadens utseende	2
	Vindskiva/sparre sydsidan	Rötskadad	Byts sedermera ut, om någon del är i god kondition, byt endast ut sämre delar	2
	Bål sydsidan	Rötskadad	Byts ut alt. halvsulas	2
Exteriör	Vegetation	Sly östsidan, trädgrenar norrsidan	Rensas och beskärs	Å
Interiör		Ok		
Övrigt	Trappa som leder ner till boden	Sviktande trappsteg samt risk för halka, handledare avbruten norrsida mitten	Åtgärdas t.ex. genom att se över stegen, halkskyddande nät samt laga handledare	1

3.1.4 Byggnad 3 Smedjan

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Murstock	Cementen skadar timret	Bilas bort	3
	Sydfasaden	Lättare rötskada i timmer högt upp	Ses sedermera över	3
Exteriör	Dörrkarm norrsidan	Höger sida rötskada	Byts ut, eller lagas genom salning eller halvsulning, då dörr hänger i denna	2
	Dörr och dörrfoder	Kan må bra av att tjäras	Tjäras	2
	Taket	Teglet bär mossor	Blir det omfattande mossangrepp finns det miljövänliga medel att tillgå för tvätt, rekommenderas för att undgå frostsprängning, ses därför över från år till år	Å
	Vegetation	Bråte och sly invid västfasaden samt över taket	Grävs ut, rensas bort samt eken beskärs	Å
Interiör	Västväggen	Hål 4e-5e stockarna uppifrån	Ilusas förslagsvis	2
	Östväggen	Skadad stock höger om fönster	Ilusas förslagsvis	2
	Sydväggen	Rötskada och hål i övre del av vägg, möjligt angrepp av strimmig trägnagare	Ilusas och byts ut, kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1-2
Övrigt	Träkubbe	Gammal kubbe utanför entré norrfasaden i behov av skydd	Utforma ett skydd	2-3

3.1.5 Byggnad 4 Museet

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Fönster mot norr, äldre del	I nedervåning, enstaka fönsterkarm mot mitten	Slipas och målas med linoljefärg	3
	Råspont under takfall norr, äldre del	Slitage	Bemålas på nytt	3
	Fönsterkarmar norr, tillbygd del	Smuts och lavar	Rengör så inte fukt får fäste	2-3
Interiör	Innertak, östra takfallet	Förmodad rötskada	Ses över	1-2
	Norra väggen vind	Stora sprickor där takstol fäster i vägg	Ses över och eventuella förändringar dokumenteras	Å
Övrigt	Bråte, norr	Bråte mot fasad	Tas bort	1

3.1.6 Byggnad 5 Friluftsestrad

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Sten i sydvästra hörnet	Sprucken	Läggs till rätta, byts ut	2
	Sten på pelare norr	I oordning	Läggs till rätta	1
Interiör	Gräs	Golvet täcks av gräs	Ansas, klipps	Å
Övrigt		Ok		

3.1.7 Byggnad 6 Friluftsteatern

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Hängrännor	Löv i rännorna	Rensas	Å
	Jord öster	Löv och jord framför scenen, hög marknivå	Grävs ut	Å
	Dass väster	Bråte	Sopas rent	Å
Interiör	Fönster norr	Innerglass saknas	Åtgärdas vid tillfälle och behov	2-3
	Fönster	Slitage i bågar	Slipas och målas, kittas med linoljekitt	2-3
Övrigt	Ohyra	Döda djur, fågel	Städas	Å

3.1.8 Byggnad 7 Visthus

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Bål och delvis syll mot öst	Splintskadad	Slammas för akut bättre hållbarhet, isulas sedermera	1-2
	Syll nordöst	Rötskadad	Slammas för akut bättre hållbarhet, isulas sedermera	1-2
Exteriör	Taket	Barr och mossor på tegelpannorna	Borstas av, blir det omfattande grönmossangrepp rekommenderas rengöring för att undgå frostsprängning, ses därför över från år till år	1-Å
	Vid takfot, råspont under takfall, östsidan	Röta och ruttnande brädor i innertak utvändigt	Sörj för att tegelpannor ligger rätt och för ut vattnet från tak	Å
	Takpannor	Trasiga takpannor	Byts ut mot välliknande	1
	Vindskivor, vindskivebeslag, takfotsbrädor, taknock, dörr och dörrfoder	Tjäran bortnött	Tjäras om	2
	Marknivå norr	Hög marknivå bakom huset	Grävs ut	Å
Interiör	Innertak	Fuktskador	Taket läktas om	2
Övrigt		Ok		

3.1.9 Byggnad 8 Hammarbystugan

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Syll väst	Rötskadad mot norr	Slammas, sedermera cement bilas ur	1-2
	Fasad väst	Timmer mitt på denna vägg kring fönsteröppning leder in vatten och är splintskadat	Ilusas	2
	Fasad väst	Bågnar/kalvar utåt på höger sida	Ses över tillsammans med konstruktör	2
	Fasad norr	Splintskadat timmer mitt på väggen	Lagas med ilusning	2
	Entré	Liten lagning finns, hållighet ovan entré	Rödfärgas, ilusning görs förslagsvis	2-3
Exteriör	Taket	Läkten svankar, mossb eklädnad	Bör ses över och förmodligen läktas om, samt blir det omfattande mossangrepp rekommenderas rengöring för att undgå frostsprängning, ses därför över från år till år	2-Å
	Fönster sydfasad	Fönsterbågens nederdel	Byts ut och lagas, hantverkare rådfrågas	1-2

	Fönster västfasad	Trasig båge i södra fönstret	Byts ut och lagas, hantverkare rådfrågas	1-2
	Fönster	Samtliga fönster i sämre kondition, karmarnas färg bortnött	Ses över och åtgärdas enligt traditionell metod, slipa och måla karmar med linolja	2
	Fasad väst	Röta under takfall, i råspont tak	Förse denna sida med hängränna	1-2
	Takfotsbräda östra fasaden	Teglet når inte över takfotsbrädekanten varpå regn rinner ner innanför och medför röta	Se till att tegelplattorna i raden längst ner når ut över kant och ner i en hängränna	1
	Dörr och dörrfoder	Tjäran bortnött	Tjäras om	2
	Ingång östsidan	Cement under dörren	Bilas bort	2
	Entré	Skarv i hängrännan gör att det regnar ner på stenen och in mot tröskeln som rötskadas	Lägg takpapp eller plåt i hängrännan, men se till att detta inte syns och försämrar det estetiska uttrycket	1
Interiör	Textiltapet mittenrummet/kammaren	Faller sönder	Rådfråga konservator	2
	Tak syd	Färgning släpper	Limfärgas på nytt	2
	Innervägg norra rummet/anderstugan	Angrepp av strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Innerväggar södra rummet/köket	Putsen släpper och flagnar	Rappas och putsas om traditionellt	3
	Vind	Bråte som håller ohyra	Städas	Å
	Hängare innervägg söder om fårstun	Håller mossas	Mossas invändigt kan ge skadedjursangrepp, rensas därför	1
Övrigt		Ok		

3.1.10 Byggnad 9 Kaffestugan

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Östfasad	Hål ovan fönster, i väggpanel vid övre södra hörnet	Ilusas förslagsvis	2
	Östfasad	Träpanel står dikt mot berget	Huggs rent och hålls efter	2
	Sydfasad	Litet hål mitt på väggpanel högt upp	Fylls i eller sätts för med t.ex. nät	1-2
	Sydfasad	Röta nertill i panel i mitten pga mindre sten och vegetation	Sten tas bort och sly klipps ner	1-Å
	Vegetation	Sly på nord- och östsidan, samt buskskott på västsidan	Rensas bort	Å
Interiör	Innertak	Fuktskada medförd av att sadeltakets regnvatten faller på det plana takets, pulpettakets, sydöstra hörn	Ses över och åtgärdas bl.a. genom bättre vattenavrinning från sadeltakets fall	1-2
	Dörrkarm	Lilla dörrrens karm fuktskadad	Lagas	3
	Redskapsbod	Bråte	Städas	Å
Övrigt	Vind ej sedd	Svåråtkomlig genom mycket liten lucka	Lösning ses över	2

3.1.11 Byggnad 10 Gamla Bränneriet

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Tröskel/syll under dörr västfasad	Rötskadad	Lagning görs	2
Exteriör	Västsidan	Hängränna saknas mot väst	Sätts dit, kan leda bort vatten från bl.a. trall	1-2
	Tak	Mossbeklädnad och barr	Borstas rent från barr, blir det omfattande mossangrepp finns det miljövänliga medel att tillgå för tvätt, rekommenderas för att undgå frostsprängning, ses därför över från år till år	Å
Interiör	Innertak nedervåning	Masonitskivor	Se över nödvändigheten med dessa, kan i annat fall tas bort	3
	Mittersta rummet uppe	Insektsangrepp i vankantat virke, syns högar på golvet, förmodad strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Rum mot söder	Fuktfläckar bakom dörr på västfasaden mot syd, samt i sydöstra hörnet	Kontrolleras för fukt	Å
Övrigt		Ok		

3.1.12 Byggnad 11 Tombolabod

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Grund sydöst	Två tegelstenar som grundsten	Byt ut mot gråsten som placeras stadigt och utan risk för att regn rinner in mot fasaden	3
	Norra fasaden samt västra fasaden mitt på vägg	Mjukt, fuktigt, rötskadat timmer	Ilusas med friskt timmer	2-3
	Syll östfasaden invid trall	rötskadad	Isulas	2-3
Exteriör	Tak	Mossbeklädnad	Blir det omfattande mossangrepp finns det miljövänliga medel att tillgå för tvätt, rekommenderas för att undgå frostsprängning, ses därför över från år till år	Å
	Takfotsbräda vid takfot mot öst	Trasig mot sydost	Byts ut mot hel	3
	Vindskivor mot norr och söder	Mossbeklädnad och bortnött tjärning	Rengörs och tjäras	Å
	Östsidan	Bråte mot vägg	Tas bort	1
	Vegetation	Sly från träd hänger över tak från öst	Rensas och beskärs	Å
Interiör	Trasmatta	För upp och håller fukt från grunden	Tas bort under höst- och vintersäsong	Å
	Lindrev	Blåst in	Drevas om	2
	Innertak takfall mot öst	Fuktskada mot mitten	Ses över och enstaka brädor ersätts vid behov	2
Övrigt		Ok		

3.1.13 Byggnad 12 Viks båtsmanstorp

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Bål sydfasad	Andra stocken nedifrån rötskadad	Byts ut eller isulas	2
	Sydfasad	Mellanrum mellan stockar med lutning inåt medför att vatten bärs in i fasad	Ilusas	2
	Knut nordväst	Rötskadade knutskallar	Knutlåda kan ordnas som konserverande åtgärd på de ställen rötskador i knutskallar uppstår	2
Exteriör	Tegelpannor	Frostsprängt tegel	Lägg till rätta tegelpannor, rengör tak från grönmosa, om beklädnad blir omfattande	1-Å
	Norrfasad	Trasig locklist	Byts ut och lagas	1-2
	Fönster norr	öster del av fönsterbåge nedtill	Lagas/bytes, resten av fönsterbågen bör som akut åtgärd strykas med linolja	1-2
	Fönster söder	Saknar viss blyinfattning, även träpartier i sämre kondition	Byt förslagsvis ut spik mot hästskosöm som är kilformad, löd ny blyinfattning, skrapa och måla karm och båge med linoljefärg	1-2
	Fönster övervåning söder	Fönster uppe i sämre kondition	Skrapa och måla karm och båge med linoljefärg	1-2
	Fönster generellt	Samtliga i sämre kondition	Ses över, skrapas och målas enligt traditionell teknik	2
	Vindskivor, vindskivebeslag, takfotsbrädor, taknock, dörr och dörrfoder	Tjäran bortnött	Tjäras om	2
	Takfotsbräda samt råspont under takfall mot öst	Rötskadade	Takfotsbräda byts sedermera ut, sörj för att tegelpannor ligger ut över takfotsbrädans kant	2-Å
	Västra sidan	Hängränna saknas	Kan lösa problem med vatten som förs in under entrésten	1-2
	Dörr och dörrfoder samt syll väst	Röta nertill	Lagningar görs	2
	Vegetation	Sly på västsidan	Hålls nere och borta från fasad	Å
Interiör	Väggar inre rum/kammare mot norr	Sprucken rappning, lerklining, pga fukt	Putas sedermera om	3
	Södervägg kök	Sprucken rappning	Putas sedermera om	3
	Innertak	Rötskadat både i väster och öster takfall, särskilt nära murstock	Hålls under uppsikt, sörj för att tak ej läcker	Å

Övrigt		Ok		
--------	--	----	--	--

3.1.14 Byggnad 13 Väderkvarnen

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Sydsida spånkubbe	Röta i spån	Spontas om	2
	Vingpar	Mossa på vingarna	Rengörs	Å
Exteriör	Taket	Trasigt och med mossbeklädning, hål i söder takfall ovan vingparet	Spontas om, furuspån är att föredra, men gran- samt aspspån finns i lager under kvarnen	2
	Väggpanel norr	Släppt högst upp undernock norrsida	Fästes	1
	Väggpanel öst	Släppt och rötskadats längst ner östsida	Fästes och lagas, alt. byts ut	1-2
	Dörr	Rötskadad upptill	Lagas	2
Interiör	Golv	Fukt (alt. oljefläckar) genom våningarna	Ses över, ej kunnat härledas ifall det handlar om fukt	Å
	Innertak syd samt väst	Fukt (möjligen)	I samband med ny spånläggning åtgärda innertak	2
	Fönster mot väst	Sprucken ruta	Byts ut, som temporär lösning kan sättas liten skiva	3
	Fönster mot norr	Sprucken ruta	Byts ut, som temporär lösning kan sättas liten skiva	2
Övrigt	Trappa	Hal	Åtgärdas gärna reversibelt med halkskydd, t.ex. nät	1

3.1.15 Byggnad 14 Rustkammaren

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Syll och bål, sydfasad samt västfasad	Omfattande rötskador i timmerstockarna	Hugg rent från rötskadat timmer och gör halvsulningar	1-2
	Sydfasad	Omfattande rötskador i flera timmerstockar	Hugg rent från rötskadat timmer och gör isulningar eller halvsulningar	1-2
	Sydfasad	Troligt angrepp av strimmig trägnagare i timmer	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Norrfasad	Mellanrum och skador i timmer	Gör ilusningar	1-2
	Östfasad	Omfattande rötskador i flera timmerstockar	Hugg rent från rötskadat timmer och gör isulningar eller halvsulningar	1-2
Exteriör	Tröskel	Rötskadad	Byts ut mot friskt trä	1-2
	Fönster östfasad	I sämre kondition	Skrapas, målas, kittas, karm tjärstryks	2
	Vindskiva öst	Trasig av röta	Byts ut	2
	Tegel	Trasiga tegelpannor förekommer mot öst där även håligheter upptäcks, tallbarr på takfallen	Se över taket på båda takfall, rätta till takpannor och byt ut trasiga mot välliknande, borsta bort tallbarr	1-Å
	Vegetation	Sly i söder	Hålls nere och borta från fasad	Å
Interiör	Innertak, vind endast överskådlig översyn gjord	Möjligen fuktskador 2a brädan från öster norra takfallet, 5e-6e brädan från väster södra takfallet	Ses över, sörj för att taket håller tätt	1-Å
	Dörr	Rötskadad nedtill	Lagas	1-2
Övrigt		Ok		

3.1.16 Byggnad 15 Viksboden (restaureras av Ola Lundqvist inom projektet *Hus med Historia* okt. – nov. 2011)

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Sydsida	Rötskador i splint	Tjärstryks som förebyggande åtgärd	2
	Norrsida	Rötskador i splint kring lucka	Tjärstryks som förebyggande åtgärd	2
	Syll och bål mot öst	Omfattande rötskador	Restaureras av Ola Lundqvist	1
Exteriör	Trall längs med västsidan	Ligger löst	Stadgas	1
	Dörr	Tappat tjärstrykning	Tjärstryks	2
	Ornamenterad takfotsbräda västsidan	Viss rötskada	Kan tjärstrykas som förebyggande åtgärd, ej under kall och fuktig säsong, rådfråga hantverkare	2
	Färjtaket	Mossbeklädnad samt vissa brädor (ovanliggare) i sämre kondition, dock håller innertak tätt	Borstas från mossa, färjtaket läggs sedermera om	2-3
Interiör		Ok		
Övrigt		Ok		

3.1.17 Byggnad 16 Linbastan

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Stengrund	Kallmuren på norrsidan ligger utanför väggliv och fundament	Flytta in stengrunden under huset	3
	Syll västsidan mot söder	Rötskadad	Tjärstryks som förebyggande åtgärd, halvsulas sedermera	1-2
Exteriör	Marknivå	Höjd marknivå på östsidan	Gräv ut och håll efter	Å
	Tak	Hålligheter mellan takpannor i norra takfallet, läkt möjligen i sämre kondition, mossor i övrigt	Rätta till och byt ut trasiga tegelpannor mot välliknande, sörj för att tak håller tätt, vid omfattande mossangrepp finns det miljövänliga medel att tillgå för tvätt, rekommenderas för att undgå frostsprängning, ses därför över från år till år	1-Å
	Vind ej sedd	Går inte att komma åt	Tag upp en lucka inifrån för översyn av vind	1-2
Interiör	Lindrev	Blåst in	Drevas om	2
	Källare	Söder sida dörrfodret/karmen rötskadad	Byts sedermera ut eller huggs ren och halvsulas eller salas	2-3
	Vegetation	Ekens grenar hänger ut över tak, skott på norrsidan	Beskär och håll efter	Å
Övrigt		Ok		

3.1.18 Byggnad 17 Materialbod

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Tegelpannor	Frostsprängda i båda takfall	Trasiga tegelpannor byts ut mot välliknande hela	1
	Råspont norrsida utvändigt	Innanför takfotsbrädan vänster rötskada	Sörj för att tak håller tätt, rödfärgas på nytt	1-2
	Fönsterbågar	Färg släpper	Skrapas och målas med linoljefärg, kittas med linoljekitt	2-3
	Dörr västfasaden	Trasig dörrbräda	Lagas	2
	Dörrpar norrfasaden	Tjära avnött	Tjärstryks	2
	Vegetation	Trädgrenar hänger över sydsidan, sly nedanför sydfasaden	Beskär träd, håll växter nere och borta från fasad	Å
	Bråte	Skrot nära fasader	Städas, låt inte saker stå mot fasaderna	Å
Interiör	Inventarier	Angrepp av strimmig trägnagare och oreda bland inventarier	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma, städa	1-Å
	Fönster nere östra väggen	Spruckna rutor	Byts ut när fönster åtgärdas, hålls under uppsikt ifall glas faller ut	2-Å
	Brädor i innertak båda takfall	Rötskador i mörka brädor ovan trappa öster takfall, samt nästan längst mot norr i väster takfall	Sörj för att tak håller tätt, kontrolleras	Å
	Fönster uppe södra väggen	Utslagen ruta och dåliga spröjs	Åtgärda akut med skiva inför vintern, lagas därefter	1-2
Övrigt		Ok		

3.2 GENOMFÖRANDE

3.2.1 Checklista

Checklistan skall användas för att få en god överblick över respektive byggnads skick och behov av åtgärder. Kontrollen bör genomföras en gång per år.

Checklistan är uppdelad i ett antal rubriker. Varje byggnad redovisas separat, och på samma sätt som i skadeinventeringen kontrolleras byggnadens delar utifrån *Konstruktion*, *Exteriör*, *Interiör* och *Övrigt*. *Byggnadsdel* berättar vilken del av byggnaden som skall kontrolleras. *Åtgärd* beskriver vilken typ av kontroll som skall göras. När kontrollen är utförd noteras detta med datum och signatur under *Kontroll utförd* och *Ansvarig kontrollant*.

Användningen av checklistan sker enklast genom att hela underhålls- och åtgärdsprogrammet tas med vid kontrollen. Efter att respektive byggnad kontrollerats noteras detta i checklistan och signeras. Om kontrollen medför upptäckten av en skada som kräver åtgärd, noteras detta i *Åtgärdslistan*. Likaså noteras slitage som bedöms kräva normalt underhåll i åtgärdslistan. Underhållsåtgärderna skall inte noteras som akuta utan istället vara underlag för planering av framtida insatser. Detta förklaras närmare under följande rubrik, 3.2.2 *Åtgärdslista*.

Checklistan och skadeinventeringen följer till största del samma upplägg. Rubrikerna *Byggnadsdel* och *Åtgärd* svarar mot varandra men inte *Kondition* och *Prioritet* som saknas i checklistan. Under dessa rubriker redovisas byggnadsdelens skick vid inventeringstillfället, vilket ligger till grund för åtgärder och prioritet och redovisas därför inte ytterligare i checklistan. Även indelningen av byggnaden i *Konstruktion*, *Exteriör*, *Interiör* och *Övrigt* följer skadeinventeringen. I checklistan finns en sammanfattning av de begrepp som används.

3.2.2 Åtgärdslista

Åtgärdslistan skall användas för att planera och genomföra åtgärder. De behov som upptäcks vid kontrollen enligt checklistan noteras på åtgärdslistan för att ge en bild av arbetets omfattning. På åtgärdslistan noteras såväl akuta behov som normala underhållsåtgärder. Under rubriken *Prioritet* anges om åtgärder skall vidtas akut, inom 1-3 år eller 3-5 år. Åtgärden kan även vara årligen återkommande och markeras då med ett *A*.

Åtgärdslistan är, liksom checklistan, uppdelad i ett antal rubriker. Till skillnad från checklistan sammanfattas hela byggnaden under en lista för respektive byggnad. Den del som är aktuell för åtgärd noteras under *Byggnadsdel*. *Skada eller underhållsbehov* beskriver vad som skall åtgärdas. *Skadan noterad* berättar när noteringen gjordes. *Skadan noterad av* berättar vem som noterat skadan eller behovet. *Prioritet* beskriver inom vilken tid åtgärden skall utföras. *Myndighetskontakt* berättar om kontakt med berörd myndighet tagits för tillståndspliktiga åtgärder. *Föreslagen åtgärd* beskriver hur arbetet skall göras. *Åtgärd utförd av* berättar vem som gjort arbetet. *Slutbesiktning* berättar när arbetet avslutades. *Åtgärd besiktigad av läns museet* berättar om och när Stockholms läns museum besiktigat utfört arbete. I åtgärdslistan finns en sammanfattning av de begrepp som används.

Användningen av åtgärdslistan sker enklast genom att hela underhålls- och åtgärdsprogrammet tas med i arbetet. Skador och underhållsbehov som upptäcks vid kontroll enligt *Checklistan* noteras då direkt på åtgärdslistan. Handlar det om underhållsåtgärder skall dessa ej noteras som akuta. Endast skador bedöms kräva akuta åtgärder, vilka givetvis kan innefatta långt gånget eftersatt underhåll. Underhållsåtgärder anges istället med den tid inom

vilken åtgärden skall vidtas, det vill säga prioritet 2 eller 3. I listan anges vilken byggnadsdel som avses samt när noteringen gjordes, därefter skall åtgärder planeras och utföras innan de slutligen besiktigas och stryks från listan. Detta gäller såväl akuta behov som normala underhållsåtgärder. *Kom ihåg att det är viktigt att berörda myndigheter kontaktas vid åtgärder som kräver tillstånd!*

Beskrivningen av *Skada eller underhållsbehov* samt *Föreslagen åtgärd* skall hållas kort och summarisk, mer utförlig beskrivning görs i projekteringen och dokumentationen av arbetet.

Åtgärdslistans upplägg är avsett att skapa en tydlig historik över utförda och ännu ej utförda åtgärder vilket gör det möjligt att se vad som gjorts eller skall göras, när det gjordes och av vem. Använda listor skall således sitta kvar i pärmen för att fungera som referensmaterial. Kopior av ifyllda åtgärdslistor skall efter avslutade arbeten skickas till Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholm.

Kom ihåg att fotodokumentera byggnadsdelen såväl innan som under och efter utförda arbeten!

3.2.3 Check- och åtgärdslistornas tillämpning

Listorna är skapade för att fungera som ett verktyg i underhållet av hembygdsgårdens byggnader. Genom att rutinmässigt gå igenom checklistans poster erhålls en god överblick över behoven av åtgärder, vilket möjliggör planering av arbetet i god tid. Dessutom undanröjs potentiella problem som en konsekvens av eftersatta underhållsåtgärder genom rensning av hängrännor, nedklippning av gräs och sly med mera. Listorna är också avsedda att fungera som dokumentation av utförda arbeten, något som gör att uppföljningen blir enkel och oberoende av vem som för tillfället är ansvarig för hembygdsgårdens skötsel.

Ambitionsnivån på arbetet med underhålls- och åtgärdsprogrammet bör vara hög, men utan krav på professionell kunskap. Det viktiga är att upptäcka och notera skador och behov för att undvika framtida problem. Formuleringarna i åtgärdslistan skall hållas korta och direkta. Utförligare beskrivningar görs av fackmän i nästa steg då arbetsinsatserna skall projekteras.

3.3 UTFÖRANDE AV ÅTGÄRD

3.3.1 Rådgivning

Stockholms läns museum har som uppdrag att regionalt verka som rådgivande instans i frågor kring byggnadsvård. Rådgivningen är kostnadsfri vid ett första besök på museet men kan även göras per telefon beroende på omfattning. Detta är en möjlighet som väl bör utnyttjas i hembygdsföreningens arbete med underhållet av sina byggnader. I samband med utökade undersökningar av skador och behov enligt åtgärdslistan bör länsmuseum kontaktas för rådgivning. Museet kan även bidra med namn på företag med erfarenhet av kulturhistoriskt intressant bebyggelse då arbete skall utföras. Generellt bör länsmuseum ses som en tillgång och naturlig samarbetspartner i underhållsarbetet, med god inblick i allt från gårdens historik, lämpliga åtgärder och hantverkare till bidragsmöjligheter och lagstiftning.

Adress: Stockholms läns museum, Sickla Industriväg 5B, 131 54 Nacka
Telefon: 08-586 194 00
Hemsida: www.stockholmslansmuseum.se

3.3.2 Projektering

Detta underhålls- och åtgärdsprogram är till för att på ett tidigt stadium upptäcka behovet av nödvändiga insatser. Avsikten är att arbetet ska kunna planeras i god tid för att säkra finansiering och ett tillfredställande resultat. God framförhållning krävs också då vissa arbeten är bygglovpliktiga, vilket innebär att kommunen måste kontaktas. Det samma gäller om byggnaden är byggnadsminnesförklarad, då måste tillstånd sökas hos länsstyrelsen. Vid åtgärdernas utförande måste lämplig fackkunskap anlitas för en komplett åtgärdsbeskrivning. Detta måste ske då synbara mindre skador kan dölja större och allvarigare skador som inte kan upptäckas utan mer omfattande undersökningar.

Stockholms läns museum har ett stort kontaktnät med hantverkare runt om i länet. Hembygdsföreningen bör alltid begära in referensobjekt från hantverkare som kontaktas för kommande arbeten. Det kan vara lämpligt att låta fler än en firma bedöma och beräkna de kommande arbetena eftersom olika firmor kan bedöma åtgärderna på skilda sätt. Av den anledningen kan även slutsumman variera. Det är viktigt att se på de beräknade arbetenas omfattning, tid, material och metoder, och väga in detta i slutsumman.

God byggnadsvård präglas av långsiktigt tänkande, rätt metoder och material samt respekt för byggnadens värden och historien den berättar. Tänk på att vissa arbeten, exempelvis fönsterrenovering, omläggning av spåntak, murningsarbeten och målning, ofta är av stort intresse för allmänheten. Utnyttja dessa tillfällen för att arrangera workshops där deltagarna får lära sig hantverket samtidigt som de gör en insats för hembygdsföreningen. Likaså kan det vara en möjlighet att hålla öppet hus där såväl hembygdsgården som hantverket visas.

3.3.3 Finansiering

Generellt bör alla arbeten föregås av en väl underbyggd kostnadsberäkning. Större arbeten kräver kanske även att bidrag söks samt att flera entreprenörer tillfrågas. För att möjliggöra eventuell finansiering från någon stiftelse, kommunen, länsstyrelsen, staten eller EU måste kostnadsberäkningen och planeringen av arbetet göras med god framförhållning. Viktigt i dessa sammanhang är att samtliga kostnader tas med i beräkningen; etableringskostnader, resor, eventuella traktamenten, städning, el, vatten, eventuella tilläggsarbeten med mera. Kom

ihåg att som uppdragsgivare är hembygdsföreningen skyldig att kontrollera att det aktuella företaget innehar F-skattsedel. När beslut har fattats om vilket företag som skall utföra arbetet skall betalningsvillkoren tydligt framgå.

Stiftelser

Medel avsedda för kultur finns att söka från olika stiftelser. Stiftelsernas tillgångar och regelverk styr storleken på de medel som går att söka, vilket innebär skiftande möjligheter till utdelning. Stiftelsernas regelverk styr även vad som går att söka medel för, vilket medför att endast vissa kan bli aktuella för hembygdsföreningen. Information om vilka stiftelser som finns samt vilka regler som gäller fås hos länsstyrelsen, telefon 08-785 40 00, eller på internet www.stiftelser.lst.se. Även Sveriges hembygdsförbund har uppgifter om stiftelser med möjlighet för hembygdsföreningen att söka medel från. Datum för sista ansökningsdag skiftar beroende på stiftelse.

Kommunala bidrag

Det finns inget gemensamt regelverk för hur bidrag till kommunernas föreningar skall fördelas, detta ansvar ligger på respektive kommun och ser därför olika ut. Bidragen är dock begränsade och delas oftast med övriga föreningar inom exempelvis idrotten. Uppdelningen av bidragen ser olika ut inom respektive kommun, men generellt prioriteras de löpande utgifterna såsom hyror, uppvärmning, underhåll, försäkringar, arrende, sophämtning, snöröjning, vaktmästeri etc. Bidrag till kostnadskrävande investeringar finns men dessa är starkt knutna till den ekonomiska situationen. För att få svar på rådande förutsättningar bör aktuell kommun kontaktas. Datum för sista ansökningsdag skiftar beroende på typ av bidrag.

Statliga bidrag

Länsstyrelsen har bland annat som uppgift att fördela medel för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Dessa medel utgår från Riksantikvarieämbetet på central nivå och fördelas på landets länsstyrelser efter äskande baserat på länets totala behov. Således konkurrerar hembygdsföreningen med privata fastighetsägare och föreningar över hela länet. Arbetet sköts av länsstyrelsens kulturmiljöenhet, som även ger information om förutsättningar och ansökan. Ansökan för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse kan lämnas in under hela året. Länsstyrelsen har även som uppgift att fördela landsbygdstöd till områden utanför landets tätorter. Detta stöd är uppdelat på flera olika områden, avsedda att stödja odlingslandskapet såväl som landsbygdens övriga miljöer, vilket kan vara till gagn för hembygdsföreningen. Information fås hos länsstyrelsen.

Via Boverket är det möjligt att söka statliga medel för ickestatliga kulturlokaler och allmänna samlingslokaler. Dessa bidrag riktar sig mot standardhöjande reparationer, om- och nybyggnad, handikappanpassning med mera. Staten avsätter varje år en summa för ändamålet och ansökan skall lämnas in senast i september eller december beroende på bidrag. Mer information kan fås hos Boverket, telefon 0455-35 30 00, eller på internet www.boverket.se.

EU-medel

Olika program inom EU medför ekonomiska bidragsmöjligheter för hembygdsföreningen. Ansökan och kraven för att medel skall erhållas är dessvärre ofta omfattande vilket gör denna möjlighet betydligt mer komplicerad än övriga. Satsningarna är fleråriga och ger möjlighet till stora projekt som löper över 1-3 år. Information kan fås hos kommunens EU-samordnare eller länsstyrelsen. Datum för sista ansökan skiftar beroende på program.